

REPRESALIADA: TRINITAT PINO BATISTA

PARAULES CLAU:

Milicianes, Josep Pino, Ramon Badia Blasi, Hotel Gori.

Trinidad Pino Batista, va néixer a Olesa de Montserrat l'any 1919, i va morir a Cerdanyola el 2013. Els seus pares eren Rosa Batista Anguera (1884-1977) i Antoni Pino Ferré¹ (1883-1969), ambdós nascuts a Ascó (Tarragona). Tenia quatre germans: el Josep (Ascó, 1905), la Cinta (Ascó, 1908), l'Emilia² (Tarragona, 1910), i l'Àngela (Tarragona, 1912). Van venir a viure a Olesa a l'any 1915, en una casa que havien comprat al carrer Estanislau Figueras³.

Tots ells treballaven a la indústria tèxtil, n'Antoni Pino i l'Emilia treballaven a Can Sedó (com a peó⁴ i teixidora respectivament). L'Àngela a Anónima Vilá (tordatge), i la Trini a Industria Olesana S.A. (acabats). La Cinta treballava en un magatzem.

La Trini, durant la Guerra Civil, va ser miliciana, una dona valenta i avançada al seu temps. Pertanyia a la CNT⁵. La seva germana Àngela també era de la CNT.

Trinitat Pino Batista. 1936. Arxiu familiar

En aquella època, com apuntava, Cèlia Cañellas:

La imatge de les dones milicianes vestides masculinament amb les granotes blaves del proletariat per anar al front va exercir un impacte visual i propagandístic tan fort que desdibuixa l'esforç menys èpic d'altres dones que, sense abandonar la imatge femenina més habitual, van participar en la resistència republicana, gràcies a les quals va ser possible mantenir la vida a la rereguarda.⁶

Les milicianes, es mobilitzaren per anar al front de guerra, tot i que sovint la seva presència no serà entesa pels mateixos soldats ni per la societat en general, no avesada a veure la dona lluny de les seves tasques tradicionals. Les dones

¹ En el llistat de treballadors de Can Sedó hem trobat que hi posava Farrés.

² Treballava als telers de Manufacturas Sedó en Cdta (1927-1963).

³ Actualment és el carrer Sastre però en els primers temps de la Segona República s'anomenà Estanislau Figueras, primer president de govern de la Primera República Espanyola (1873).

⁴ A la secció dels Motors (1915-1938).

⁵ SEGURA MORENO, Esther. *Doblement silenciades*. Exposició organitzada per l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat. Dep. d'Igualtat. Març 2018.

⁶ CAÑELLAS, Cèlia et altri (2002): "Les dones i la solidaritat antifeixista. 1934-1939". A BORDERÍAS, Cristina (Ed.), *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Volum 2. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, pàg. 85.

milicianes van mantenir una doble lluita, com a milicianes, en el front de guerra, i com a dones, per trencar els estereotips masclistes de la societat.

Com assenyala Berger

La participació de les dones al front com a combatents va esdevenir un fet diferencial rellevant. Per primera vegada, la dona assolí funcions a primera línia de foc amb els homes en igualtat de condicions. Durant els primers mesos, i fins que la dinàmica de la guerra es va situar contrària a aquest fet, centenars de dones van participar activament en les columnes catalanes⁷.

L'octubre de 1936, el govern de la República va decretar la retirada de les milicianes del front. A partir d'ara se'ls assignaran tasques essencials a la rereguarda, com la producció d'armament, l'avituallament de l'exèrcit, els hospitals de sang, i ocuparan els llocs de treball dels homes mobilitzats al front. En molts pobles i ciutats, les dones portaran també una intensa tasca d'alfabetització i de formació professional de les dones.

La Trini anava amb una colla de milicianes d'Olesa; una d'elles era la Juana Piñero, a qui van assassinar al cementiri d'Abrera al febrer de 1939, juntament amb altres olesans. Pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes a Olesa de Montserrat, ella i la seva germana Àngela van fugir cap a França. El seu germà Josep, que estava amb l'Exèrcit republicà, també s'exilià.

La Carme, la nostra informant⁸ tenia clar que si la Trini no hagués marxat també l'haurien matat. També ens contà que la Trini i la seva germana Àngela van pujar a un camió que, juntament amb altres persones, va sortir d'Olesa a les sis del matí de la Plaça de les Fonts per portar-los a la frontera francesa.

A França, ingressaren en un camp de concentració. D'aquí les anaren a buscar per donar-los feina. L'Àngela, com que sabia cosir, va trobar feina de modista i la Trini feia de dependenta en una botiga de queviures. Segons l'estudi realitzat per Ruben Doll⁹ sobre l'exili, la Trini i l'Àngela van estar al Departament d'Ardèche –Regió d'Alvèrnia-Roine-Alps– que va acollir molts refugiats catalans.

Trinitat Pino, 1940. Arxiu familiar

⁷ BERGER MULATTIERI, Gonzalo. *Les milícies antifeixistes a Catalunya. 21 de juliol de 1936- 31 de desembre 1936*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2017, pàg. 277.

⁸ Entrevista a Carme Sagués Pino, neboda de Trinitat Pino Batista, dins dels Projecte: *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Setembre 2020. Autores: Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

⁹ Ruben Doll, historiador i assessor del MUME, a LA 11ª convocatòria de recerca col·lectiva del Baix Llobregat, Exili i deportació al Baix Llobregat. "Historiar l'èxode republicà de 1939 en clau local". CECBLL, 7 de novembre 2020

La Carme ens explicà que la Trini, en tornar, li ensenyava paraules en francès, *quan va tornar, la Trini m'ensenyava a dir en francès els noms de verdures com pomme de terre...*¹⁰

La Trini va tornar al cap de pocs mesos de França ja que sabem que es va casar a Olesa el febrer de 1940. L'Àngela, però, es va quedar a França on formà una família. Ella va adquirir la nacionalitat francesa, per això, segons la nostra testimoni, *cada vegada que venia a veure'ns estava tranquil.la, no li podien fer res perquè era francesa*¹¹.

Segons la Carme¹², la Trini no va ser represaliada en tornar a Olesa. De fet, no hem trobat cap document que acrediti que la Trini fos perseguida pel fet d'haver estat miliciana.

(...) quan tornen no els passa res, poden treballar bé. A tota la família ens van deixar tranquils, perquè molta gent els feien anar al parc a escombrar fregar i els pelaven el cap. Jo recordo, aleshores tenia 9 anys, les dones que van rapar, com les de cal bonic i la Rosa Franch, i una altra que vivia al Passeig però que ara no sé el nom¹³.

Àngela Pino. Toulouse, febrer de 1940.
Arxiu familiar

La Trini, en retornar a Olesa, no es va posar mai més en política. El mes de febrer de 1940, es va casar amb Baldomero Costa Matas, nascut a Terrassa (1916). Tots dos treballaven a la indústria tèxtil. Van tenir dos fills, en Josep, que va morir als pocs mesos de vida (1943-1944) i la Rosa (1946-2008). Vivien al carrer Sant Antoni. Més endavant, hi va haver la possibilitat que el marit de la Trini pogués treballar en una fàbrica de Ripollet i per això van decidir anar-se'n a viure allà, d'on no van tornar.

Els altres dos germans de la Trini, el Josep i la Cinta, van patir també la repressió franquista. La Cinta estava casada amb Ramon Badia Blasi, militant de la CNT que va ser afusellat al cementiri d'Abrera el febrer de 1939, juntament amb altres olesans, com el Fèlix Figueras i la Juana Piñero. Quan va esclatar la Guerra Civil, feia 8 anys que el Ramon vivia a Olesa amb la Cinta. El Ramon era de la CNT i treballava a Indústria Olesana, SA, com a ajudant de turbina. La Cinta treballava al magatzem de l'empresa Anònima Vila.

¹⁰ Carme Sagués, entrevista citada

¹¹ Ibídem

¹² Ibídem

¹³ Ibídem

Més endavant, la Cinta va refer la seva vida amb el seu company Àngel Gil, que aleshores estava separat. Van tenir un fill, que va néixer l'any 1947, però la Cinta no va voler posar-li els cognoms del pare i li posà els seus. D'aquesta manera, el seu fill es deia igual que el seu germà, ambdós eren Josep Pino Batista. La nostra informant¹⁴ ens comentà que, curiosament, tots dos es van morir a la mateixa edat, amb setanta anys.

El Josep Pino Batista, germà de la Trini, havia estat regidor de l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat, com a representant d'ERC. A les eleccions municipals del 14 d'abril de l'any 1931 –que conduïren al triomf de la República –, el Josep i el Joan Jané van treure més vots que en Fèlix Figueras però, finalment, va ser elegit alcalde aquest. En Pino va formar part del Comitè Local de Milícies Antifeixistes d'Olesa,¹⁵ creat entre el 19 i 20 de juliol de 1936 i també va ser col·laborador de la revista *Avant* d'Olesa de Montserrat (1933-36).

Gràcies a les gestions realitzades per Josep Pino Batista quan aquest era regidor, es va poder adquirir l'hotel Gori, propietat dels germans Casals, per convertir-lo en la seu de l'Ajuntament. Com explica Guillem Figueras,

L'Hotel Gori es va comprar el juliol de 1933. Aquesta finca ja feia temps que diferents ajuntaments volien adquirir-la, però l'import que els propietaris, els germans Casals, en demanaven era molt superior a les possibilitats econòmiques de que disposava l'Ajuntament d'Olesa. L'Ajuntament d'ERC va tornar a intentar-ho. Va ser el regidor Josep Pino Bautista qui va trobar la manera de comprar-lo sense tenir tot el capital. Durant les converses mantingudes amb els propietaris, els germans Casals, se'ls va preguntar què farien amb els diners de la venda i la resposta va ser que els posarien en un banc a termini per cobrar-ne els interessos. La proposta de l'Ajuntament va ser de pagar-los aquest mateix import durant la resta de la seva vida. Acceptada aquesta proposta, l'Hotel Gori passà a disposició de la Vila d'Olesa.¹⁶

L'octubre de 1936 es crea un nou govern municipal presidit per Miquel Matas, i en Josep Pino torna a formar part del consell municipal –en les eleccions anteriors, gener de 1934, no s'havia presentat.

Aquest nou govern es forma a partir de la reestructuració que han de fer els ajuntaments, seguint les directrius de la Generalitat¹⁷, de formar un govern de concentració. Per primera vegada, totes les forces polítiques i sindicals antifeixistes van estar-hi presents, excepte el POUM que no tenia representació a Olesa.

---

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ DUEÑAS, Oriol (2007) *La Violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936-1945: el cas d'Olesa de Montserrat*. Publicacions Abadia Montserrat. Col·lecció Abat Oliva núm. 277. Pàg. 57. Dueñas el cita com a Josep Pina Bautista.

¹⁶ FIGUERAS BARTÉS, Guillem (2015) *Fèlix Figueras, alcalde afusellat pel franquisme*. Barcelona, Fundació Josep Irla, pàg. 37.

¹⁷ Llei del 9 d'octubre de 1936

MUNICIPI
(Olesa de Montserrat (Valles Occidental))

Constitució de l'Ajuntament segons la sessió que tingué lloc al dia
16 d'octubre del 1936.

		Filiació Política o Social
Alcalde: Miquel Matas i Estebanell		E.R.C.
Conseller Regidor primer	- Miquel Boda i Navarro	C.N.T.
" "	segon - Esteve Vilella i Fió	P.S.U.C.
" "	tercer - Antoni Margalef i Beltrán	C.N.T.
" "	quart - Eduard Boda i Oliver	E.R.C.
* Consellers =		
	Mamuel Escarp i Companys	A.C.R.
	Joaquim Mateu i Parrot	A.W.R.
	Lluís Boixadé i Orriols	Unió Rabassaires
	Josep Figueras i Torras	id id
	Felix Farrés i Batalla	E.R.C.
	Baldomer Valls i Tort	E.R.C.
	Josep Pino i Batista	E.R.C.
	Antoni Fargas i Palet	E.R.C.
	Josep Valdeperas i Macià	C.N.T.
	Ramón Fió i Bel	C.N.T.
	Celestí Prades i Gil	C.N.T.
	Serafí Ayguadé i Canals	C.N.T.
	Josep Mañá i Argilaga	P.S.U.C.
	Llorenç Argelich i Granel	P.S.U.C.
	Pau Serrat i Batalla	P.S.U.C.

Olesa de Montserrat, a 19 d'octubre del 1936

L'Alcalde

[Signature]

OLESÀ DE MONTSERRAT

Acta de constitució Ajuntament. 16 d'octubre 1936. AHMO

Josep Pino serà vocal de la Comissió Permanent de Finances i delegat de Consell de Primer Ensenyament. Deixarà el càrrec aviat, ja que al cap de pocs mesos, s'incorpora a files. El 4 de desembre de 1936 és substituït per Joan Povill Adserà.

En Josep, després de la guerra, s'exilià a Alemanya i la família estigué uns anys sense saber res d'ell. A Olesa hi deixà la seva esposa i els seus fills. Filomena, la seva esposa, moriria sense haver aconseguit veure's. En Josep vivia a Frankfurt on feia de professor d'espanyol.

En la fotografia següent veiem el Josep i la seva família en una trobada a Frankfurt; Com relata Carles Roca¹⁸, *la seva esposa havia mort aquí sense poder retrobar-se amb el marit i pare dels seus fills.*

¹⁸ ROCA, Carles. *Biografia de Pere Roca i Marcet i Records de Carles Roca i Gotzens*. Document inèdit.

Josep Pino, al centre, envoltat de la seva família a Frankfurt. Font: Carles Roca

En Josep morí a Frankfurt i en el document següent podem veure el recordatori que publicà l'Acadèmia on treballà, traduït al català i les anotacions realitzades per Carles Roca¹⁹

JOSE PINO
* 21.7.1895 † 13.12.1975

DESPUES DE MUROS Y LABORES SUFRIMENTOS A MUERTO NUESTRO FIEL Y POR TODOS APRECIADO COLABORADOR Y COLABORADOR EL DIA 13.12.1975 EL SEÑOR PINO ESTUVO EN NUESTRA ESCUELA DESDE 1947 DURANTE MUCHOS AÑOS ACTIVO COMO DIRECTOR DE LA SECCION DE ESPAÑOL.

COMO FILÓLOGO Y PEDAGOGO FUE SIEMPRE UN EJEMPLO PARA SUS ALUMNOS UN MAGNIFICO PROFESOR EN EL CLASISTO UN APRECIADO COLABORADOR Y EN LA DIRECCION DE LA ESCUELA UN VALIOSO Y MAGNIFICO COLABORADOR.

HENOS PERDIDO CON EL SR. PINO UN MODELO EJEMPLAR Y UN SINCERO AMIGO DE NUESTRA ESCUELA QUE SIEMPRE ESTARA EN NUESTRO RECUERDO.

INLINGUA escuela de idiomas
FRANKFURT AM MAIN - WIESBADEN

DIRECTOR	CLAUSTRO	ADMINISTRACION
ADALBERT SCHWARZ	ERAST LAHS	FRIEDRIG STEINBRUNN
	DR. GÜNTHER HARTMANN	EROTRID SUHNTI

FRANKFURT AM MAIN, 14 DE DICIEMBRE 1975

EL SEPULCRO TUVO LUGAR EN EL MONTE SILEXIA SEGUN LA VOLUNTAD DEL DIPUOTO.

Dades sobre la vida política-social de Josep Pino i Bautista, recollides per Carles Roca.

José Pino
* 21. 7. 1895 † 13. 12. 1975

Nach langem, schwerem Leiden ist unser getreuer und von allen geschätzter Mitarbeiter und Kollege am 13. Dezember 1975 verstorben.

Herr Pino war seit 1947 an unserer Schule lange Jahre als Leiter der spanischen Abteilung tätig.

Er war als Linguist und Pädagoge immer ein Vorbild, für seine Schüler ein ausgezeichnete Lehrer, im Kollegium ein lieber und geschätzter Kollege und für die Schulleitung ein wertvoller und engagierter Mitarbeiter.

Wir haben in Herrn Pino einen beliebten Lehrer und aufrichtigen Freund unserer Schule verloren, an den wir stets dankbar zurückdenken werden.

inlingua Sprachschule

Frankfurt am Main — Wiesbaden

Schulleitung	Kollegium	Verwaltung
Adalbert Schwarz	Erast Laah	Hedwig Steinbrunn
	Dr. Günther Hartmann	Gertrud Schmitt

Frankfurt am Main, im Dezember 1975

Die Beisetzung fand nach dem Willen des Verstorbenen in aller Stille statt.

JOSEP PINO; BAPTISTA, olesa i republicà va ser el candidat més votat l'any 1931 el 12 d'abril, amb 278 vots. Fèlix Figueras en va treure 274, però va ser elegit Alcalde. A finals del 1936 va marxar al front i va ser donat per mort al no saber d'ell. No conec el que va passar, però l'any 1947 era Alemanya.

Font: Carles Roca

¹⁹ ROCA, Carles. *Biografia de Pere Roca i Marcet i Records de Carles Roca i Gotzens*. Document inèdit.

LA NOSTRA TESTIMONI: CARMÉ SAGUÉS PINO

Carme Sagués Pino, va néixer a Olesa de Montserrat el 1930 i és neboda de la Trini. Els seus pares són l'Emilia Pino Batista –nascuda el 1910 a Tarragona– i en Jaume Sagués Tort –nascut a Olesa l'any 1904. La mare treballava de teixidora a Manufacturas Sedó en Cda. i el pare, a la secció de tints de l'empresa Manufacturas textil, S.A. A l'any 1936 vivien tots junts amb els avis i les tietes (l'Àngela i la Trini) al carrer Estanislau Figueras, en una casa propietat de l'avi. Més endavant, la Carme i els seus pares van anar a viure sols.

Es va casar amb Martín Antonio Morales Morales, nascut el 1921 a Mojácar, Almeria. Era taxista. Van tenir dues filles: la Carme (1968) i la Sílvia (1969).

La Carme va estar vint anys treballant al mercat municipal, deu dels quals va compaginar amb la feina d'administrativa en la fàbrica de teixits Nieto de J. Casanovas Pons, situada al carrer Mallorca, ja que al mercat no estava assegurada. Al matí anava a la plaça i a la tarda, a la fàbrica.

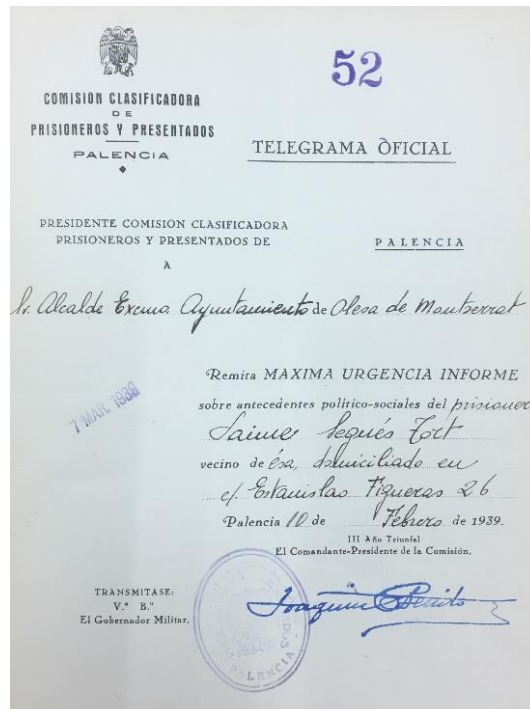
La Carme recorda que la seva tieta Trini anava de miliciana amb la Juana Piñero. Ens explicà que el seu oncle Josep Pino, havia advertit a Fèlix Figueras, que havia estat alcalde, que marxés "que les coses anaven maldades", i això també ho digué a l'Àngela i la Trini. Elles van estar en un camp de refugiats francès. La Trini va tornar però l'Àngela es va quedar a França.

Carme Sagués amb la seva tieta Àngela Pino. Arxiu familiar

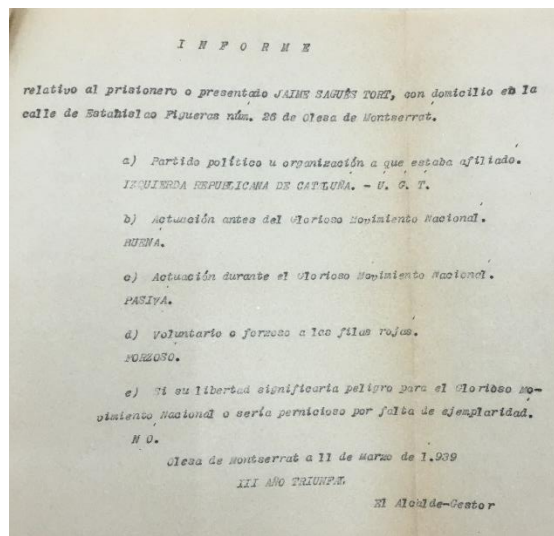
La Trini era de la CNT i anava amb una colla de milicianes, una era la Juana Piñero, que la van matar a Abrera i si les seves tietes no haguessin marxat també les haguessin matat. Diu que la Juana no va marxar perquè tenia un fill petit.

El pare de la Carme estava afiliat a ERC i a la UGT. Va ser mobilitzat per lleves per anar al front, va estar a la batalla de l'Ebre, i un cop acabada la guerra, va ser internat en un camp de concentració com a soldat de l'Exèrcit republicà a Palència. Des d'aquí, la Comissió Classificatòria demanava informes a l'alcaldia per saber si era addicte o no al règim i en funció de la resposta era internat a un batalló de soldats treballadors o empresonat o podia tornar a casa.

La Comisión Clasificadora de Palència demana els antecedents polítics del Jaume Sagué. 1939. AHMO

L'informe realitzat per l'alcalde d'Olesa va ser bastant benigne i gràcies a això i al fet que la família va aconseguir avals de persones "d'ordre" d'Olesa, el seu pare va poder retornar al poble.

Informe enviat per l'alcalde a la Comisión Clasificadora, 1939. AHMO

La Carme, cada any, va al cementiri d'Abrera per la diada de Tots Sants, on es fa un homenatge als homes i dones afusellades pel règim franquista. Ens diu, però, que ella no és monàrquica ni republicana.